

N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Fetišiziranje časopisa

Mislím da ste trebali **jače** i **čvršće** naglasiti kako je sramotno da se gasi takav časopis", piše meni jedna naša čitateljica povodom mogega komentara u ovoj rubrici, objavljenog u posljednjem broju 2018. godine, o sudbini *Prirode*, našeg najstarijeg časopisa za popularizaciju znanosti (kontinuirano izlazi od 1911.). Promašeno. Još je više promašila druga rečenica: "Rekli ste, doduše, da ga ni ratovi nisu ugasili, ali možda je trebalo navesti koliko je novaca u pitanju i jednostavno reći da se u ovom slučaju novac morao naći bez obzira na rentabilnost da bi se sačuvala vrijedna tradicija (takvu nemamo baš često i ne radi se o gašenju tvornice koja uključuje i probleme radnika i zahtijeva silne troškove... itd.) nekako bombastično i optužujući nemar i nerazumijevanje."

Optuživati nekoga (ne zna se zapravo koga) za "nemar i nerazumijevanje" te "**jače** i **čvršće** naglasiti kako je sramotno" – kakvog to ima smisla? Zar su oni koji dijele novce u ovoj državi djeca koju valja izgrditi da bi se popravili i podvrgli volji... ne zna se koga. Zar se čovjek mora postaviti u ulogu roditelja ili odgajatelja da bi postigao svoje ciljeve? I koja korist od sveg tog kukanja i cviljenja, jamranja i protestiranja, pisanja bezbrojnih dopisa na bezbrojne adrese? Koga briga za to. No najsimptomatičnija je rečenica, rečenica koja me je ponukala da napišem ovaj članak, ona koja kaže kako je "možda trebalo navesti koliko je novaca u pitanju i jednostavno reći da se u ovom slučaju novac morao naći bez obzira na rentabilnost da bi se sačuvala vrijedna tradicija." Hajdemo je do kraja analizirati.

Koliko stoji jedan broj *Prirode*? Dok sam je ja uređivao, stajao je 35 tisuća kuna. Puno ili malo? Krivo postavljeno pitanje. Novca uvijek ima, često se čuje, no nije pitanje ima li ga (novca) ili nema, nego za što je novac namijenjen i, još važnije, može li se novac koji stoji na raspolaganju za nešto bolje potrošiti. Je li bolje izdati jedan broj *Prirode* ili znanstveno-popularnu knjigu? Sve ovisi o tome što se uložnim novcem postiže.

Budimo otvoreni do kraja: *Priroda* je časopis koji malo tko, ako itko čita. Dok recimo jedan znanstveno-popularni članak na mrežnoj stranici BUG online pročita 2 – 3000 ljudi, broj pretplatnika *Prirode* već je odavno pao dobrano ispod broja 1000. Od tih

nekoliko stotina pretplatnika možda samo deset pročita časopis od korica do korica, dok većina pročita tek tu i tamo pokoji članak, a počesto baš ništa. Čemu i komu onda izdavati takav časopis? Na kraju mi se čini da *Priroda* ne služi drugome nego da se netko može pohvaliti kako piše za taj ugledni časopis, netko drugi da može u svojoj biografiji napisati kako "se bavio popularizacijom znanosti" (i navesti jedan članak!) ili da je bio i gost-urednik (jednoga broja, razumije se). No unatoč svemu tome, kako naša čitateljica kaže, *Prirodu* bi trebalo financirati – "bez obzira na rentabilnost da bi se sačuvala vrijedna tradicija". Tradicija čega? Tradicija nečitanja i društvenog neutjecanja.

I tu dolazimo do sličnosti s Uljanikom, "3. majem" i svim sličnim "strateškim" gospodarskim i društvenim djelatnostima. Nečega mora biti, nešto naprosto mora postojati, a kako postoji i zašto postoji uopće nije važno. Glavno je da se poštuje tradicija ili – bolje rečeno – širi društveni interes.

I evo nas preko takvog stava i takvog zaključka ravno u prošlom društvenom sustavu. U dobu kada se u profitu gledalo "izrabljivanje čovjeka po čovjeku", a kada se takva ekonomska logika dovede do krajnjih konzekvencija, onda više nije važan ni prihod ni rashod, a samo se po sebi razumije ni rentabilnost. Proizvod se pretvara u fetiš: ako se nešto radi u "širem društvenom interesu", onda se za to mora iznaći novac bez obzira što će iz takvog ulaganja proizaći. Glavno je izdavati časopis, u što većem broju primjeraka to bolje, a tko će ga čitati i od tog čitanja nešto imati – to se ne smije ni pitati.

Ako dakle nije važno tko čita i zašto čita (to se, dapače, ni pitati ne smije), onda nije važno ni tko, što i o čemu piše. Tim smo zaključkom došli do posljednje rečenice naše čitateljice. "Inače mislim da nije važno to o honoraru urednika", kaže. A ja mislim da je itekako važno. Jer samo ako urednika (i autora) dobro platiš, ako ga materijalno stimulirate i ugovorom vežete, možete osigurati kontinuitet pisanja i uređivanja i, konačno, postići onu kvalitetu koja može proizaći samo iz poslovnog, profesionalnog odnosa. Poklonjenom konju ne gledaju se zubi: to je pravi uzrok propasti *Prirode*. Nije dakle riječ o "nemaru i neznanju" onih koji upravljaju državnim novcem, kako misli naša čitateljica.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr